

ТРУДОВЕ ПРАВО, ПРАВО СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

КАЙТАНСЬКИЙ О. С.,
кандидат юридичних наук,
асистент кафедри трудового права
та права соціального забезпечення
(Національний університет
«Одеська юридична академія»)

УДК 349.2

ПОНЯТТЯ СОЦІАЛЬНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ МОЛОДІ

Статтю присвячено аналізу поняття соціального обслуговування молоді. Проведено дослідження законодавчого визначення та теоретичних підходів до поняття соціального обслуговування молоді. На основі проведеного дослідження вироблено підходи до вдосконалення чинного законодавства у сфері соціального обслуговування.

Ключові слова: *молодь, соціальне обслуговування, матеріальна допомога, соціальні послуги, соціальний захист, складні життєві обставини.*

Статья посвящена анализу понятия социального обслуживания молодежи. Проведено исследование законодательного определения и теоретических подходов к понятию социального обслуживания молодежи. На основе проведенного исследования разработаны подходы к усовершенствованию действующего законодательства в сфере социального обслуживания.

Ключевые слова: *молодежь, социальное обслуживание, материальная помощь, социальные услуги, социальная защита, сложные жизненные обстоятельства.*

The article analyzes the definition of social maintenance of young people. The research of the legislative definitions and theoretical approaches to the definition of social maintenance of young people. On the basis of the research developed approaches to improve the current legislation in the field of social maintenance.

Key words: *young people, social maintenance, material assistance, social services, social protection, difficult life circumstances.*

Вступ. У сучасних умовах наростаючої політичної й економічної кризи та різкого зuboжіння населення його соціальний захист набуває особливого значення. У ст. 1 Конституції України нашу державу було проголошено соціальною, з огляду на це соціальна політика є першочерговим напрямом державної діяльності. Соціальне обслуговування є одним із видів соціального забезпечення в Україні, основною функцією якого є сприяння задоволенню соціальних потреб громадян. Саме тому соціальне обслуговування є перспективним напрямом дослідження у сфері соціального забезпечення.

Молодь є однією з найбільш соціально незахищених категорій населення, яка потребує посиленої уваги та підтримки з боку держави. Проте немає єдиного наукового підходу до визначення соціального обслуговування молоді, а законодавче визначення має певні недоліки, що може спричинити проблеми в правозастосуванні та зниження соціальної захищеності молоді. Саме це зумовило актуальність дослідження.



Вивченням соціального обслуговування присвячено роботи Н.Б. Болотіної, В.В. Жернакова, М.Л. Захарова, К.Ю. Мельника, Є.В. Назаренко, П.Д. Пилипенка, О.М. Потопахіної, С.М. Прилипка, С.Б. Приходько, О.І. Процевського, І.М. Сироти, Б.І. Сташківа, В.С. Тарасенко, Н.М. Хуторян, Г.І. Чанишевої, Ю.М. Щотової, О.М. Ярошенка та інших учених. Їх праці не втратили наукової цінності, однак сформульовані в них висновки й пропозиції потребують переосмислення в сучасних умовах.

Постановка завдання. Метою статті є аналіз поняття соціального обслуговування молоді та вироблення підходів до його вдосконалення.

Результати дослідження. Зобов'язання забезпечити гідний рівень соціального обслуговування Україна взяла на себе на основі як міжнародних нормативно-правових актів, так і національного законодавства.

У ст. 14 Європейської соціальної хартії (переглянутої) передбачається право людини на користування соціальними службами. З метою забезпечення ефективного здійснення права на користування соціальними службами сторони зобов'язуються:

– сприяти функціонуванню служб або створювати служби, які завдяки використанню методів соціальної роботи сприятимуть підвищенню добробуту й розвитку як окремих осіб, так і груп осіб у суспільстві, а також їхній адаптації до соціального середовища;

– заохочувати окремих осіб і добровільні чи інші організації до участі в створенні й функціонуванні таких служб [1, с. 185].

Соціальні служби здійснюють свою діяльність шляхом надання соціальних послуг. Призначенням соціальних служб є здійснення допомоги всім людям у вирішенні проблем, пов'язаних з адаптацією до соціального середовища, незалежно від їх природи та особистих, сімейних, професійних, фізичних або психічних наслідків.

Основним законодавчим актом національного права у сфері соціального обслуговування є Закон України «Про соціальні послуги» від 19 червня 2003 р., який визначає основні організаційні й правові засади надання соціальних послуг особам, які перебувають у складних життєвих обставинах та потребують сторонньої допомоги.

У ст. 1 Закону України «Про соціальні послуги» соціальні послуги визначаються як комплекс заходів із надання допомоги особам, окремим соціальним групам, які перебувають у складних життєвих обставинах та не можуть самостійно їх подолати, з метою вирішення їхніх життєвих проблем.

Складні життєві обставини визначаються в Законі України «Про соціальні послуги» як обставини, спричинені інвалідністю, віком, станом здоров'я, соціальним становищем, життєвими звичками та способом життя, унаслідок яких особа частково чи повністю не має (не набула або втратила) здатності чи можливості самостійно піклуватись про особисте (сімейне) життя та брати участь у суспільному житті.

У ст. 5 Закону України «Про соціальні послуги» передбачаються види соціальних послуг і форми їх надання. Основними формами надання соціальних послуг є матеріальна допомога та соціальне обслуговування.

Матеріальна допомога надається особам, які перебувають у складній життєвій ситуації, у вигляді грошової чи натуральної допомоги: продуктів харчування, засобів санітарії й особистої гігієни, засобів догляду за дітьми, одягу, взуття та інших предметів першої необхідності, палива, а також технічних і допоміжних засобів реабілітації.

Соціальне обслуговування здійснюється шляхом надання соціальних послуг за місцем проживання особи (вдома), у стаціонарних інтернатних установах і закладах, у реабілітаційних установах та закладах, в установах і закладах денного перебування, в установах та закладах тимчасового чи постійного перебування, у територіальних центрах надання соціальних послуг, в інших закладах соціальної підтримки (догляду).

Відповідно до ст. 5 Закону України «Про соціальні послуги» можуть надаватись такі види соціальних послуг: соціально-побутові, психологічні, соціально-педагогічні, соціально-медичні, соціально-економічні, юридичні, послуги з працевлаштування, інформаційні, інші соціальні послуги.



Суб'єкти, які надають соціальні послуги, можуть їх надавати в інших формах, не передбачених ст. 5 Закону України «Про соціальні послуги», проте визначених Кабінетом Міністрів України в переліку платних соціальних послуг.

Перелік і порядок надання соціальних послуг за видами загальнообов'язкового державного соціального страхування регулюються законодавством про загальнообов'язкове державне соціальне страхування.

Відповідно до ч. 4 ст. 7 Закону України «Про соціальні послуги» соціальні послуги можуть надаватись як за плату, так і безоплатно. У ч. 5 ст. 7 Закону України «Про соціальні послуги» передбачено коло осіб, яким соціальні послуги надаються безоплатно державними й комунальними суб'єктами, а також іншими суб'єктами, що надають соціальні послуги із залученням бюджетних коштів, в обсягах, визначених державними стандартами соціальних послуг. До зазначених осіб Законом України «Про соціальні послуги» віднесено також дітей і молодь, які перебувають у складній життєвій ситуації у зв'язку з інвалідністю, хворобою, сирітством, безпритульністю, малозабезпеченістю, конфліктами та жорстоким ставленням у сім'ї.

Особам, крім зазначених у ч. 5 ст. 7 Закону України «Про соціальні послуги», соціальні послуги в обсягах, визначених державними стандартами, можуть надаватись із встановленням диференційованої плати залежно від доходу таких осіб у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України.

Соціальні послуги понад обсяги, визначені державними стандартами, надаються за плату. Порядок регулювання тарифів на соціальні послуги встановлюється Кабінетом Міністрів України.

У науковій і навчальній літературі соціальне обслуговування розглядається переважно як окремий правовий інститут або підгалузь права соціального забезпечення. Цю позицію підтримано також законодавцем.

Водночас вітчизняні вчені піддають критиці законодавче визначення поняття соціального обслуговування. Так, на думку Б.І. Сташківа, таке визначення не розкриває суть терміна. Не зрозуміло, який зміст вклав законодавець у такі поняття, як «заходи», «сприяння», «підтримка». Вони не можуть бути складовими терміна «соціальне обслуговування». Науковець пропонує визначити соціальне обслуговування як діяльність соціальних служб із надання безоплатно чи на пільгових умовах соціальних послуг особам, які перебувають у складних життєвих обставинах та потребують сторонньої допомоги, з метою подолання чи пом'якшення обставин, які порушують життєдіяльність особи [8].

Компонентами соціального обслуговування вчений називає такі явища: 1) конкретні складні життєві обставини; 2) соціальні служби; 3) певні види соціальних послуг; 4) визначене законом коло осіб, яким надаються соціальні послуги; 5) джерела фінансування й способи наданих із них соціальних послуг.

Соціальне обслуговування молоді здійснюється шляхом надання комплексу соціальних послуг, перелік яких визначено ст. 8 Закону України «Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю» від 21 червня 2001 р. Відповідно до зазначеної норми соціальне обслуговування сімей, дітей і молоді здійснюється в порядку, визначеному законодавством, шляхом надання комплексу соціальних послуг сім'ям, дітям та молоді, що передбачає таку діяльність:

- надання психологічних послуг із проведення психодіагностики, психологічної корекції, психологічної реабілітації, надання методичних порад;
- формування здорового способу життя, збереження здоров'я сімей, дітей і молоді;
- інформування з питань працевлаштування та сприяння в цьому;
- соціальну адаптацію, соціальний супровід дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування;
- задоволення матеріальних потреб сімей, дітей та молоді, які перебувають у складних життєвих обставинах, згідно із законодавством;
- захист прав та інтересів осіб, посередництво в представництві інтересів сімей, дітей і молоді;



– поширення просвітницьких та культурно-освітніх знань, об'єктивної інформації про види соціальних послуг, формування відповідального ставлення суспільства до соціальних проблем.

Проте не всі з передбачених зазначеною нормою послуг можна віднести до соціальних з огляду на положення Закону України «Про соціальні послуги» від 19 червня 2003 р. У зв'язку із цим пропонується узгодити зміст ст. 8 Закону України «Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю» з нормами ст. 5 Закону України «Про соціальні послуги».

Соціальне обслуговування сімей, дітей і молоді, відповідно до ст. 1 Закону України «Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю», визначається як система соціальних заходів, спрямованих на сприяння, підтримку й надання послуг сім'ям, дітям та молоді з метою подолання або пом'якшення життєвих труднощів, підтримку соціального статусу й повноцінної життєдіяльності.

Висновки. Таким чином, наведене визначення потребує уточнення. По-перше, не зрозуміло, про які саме соціальні заходи йдеться, а по-друге, не можна погодитись із визначенням соціального обслуговування як системи соціальних заходів, спрямованих на «надання послуг», оскільки, як уже вказувалось, соціальні послуги є комплексом заходів відповідно до ст. 1 Закону України «Про соціальні послуги».

Соціальне обслуговування молоді доцільно визначити як діяльність соціальних служб із надання особам у віці від 14 до 35 років безоплатно соціальних послуг із метою подолання чи пом'якшення життєвих труднощів, підтримки їх соціального статусу та повноцінної життєдіяльності.

Список використаних джерел:

1. Европейская социальная хартия: справочник. – пер. с фр. – М. : Международные отношения, 2000. – 264 с.
2. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
3. Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні : Закон України від 5 лютого 1993 р. № 2998-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 16. – Ст. 167.
4. Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю : Закон України від 21 червня 2001 р. № 2558-ІІІ // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 42. – Ст. 213.
5. Про соціальні послуги : Закон України від 19 червня 2003 р. № 966-ІV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 45. – Ст. 358.
6. Про порядок надання платних соціальних послуг та затвердження їх переліку : Постанова Кабінету Міністрів України від 14 січня 2004 р. № 12 // Офіційний вісник України. – 2004. – № 2. – Т. 1. – Ст. 42.
7. Про затвердження Порядку регулювання тарифів на платні соціальні послуги : Постанова Кабінету Міністрів України від 9 квітня 2005 р. № 268 // Офіційний вісник України. – 2005. – № 15. – Ст. 759.
8. Сташків Б.І. Право соціального обслуговування : [навч. посібник] / Б.І. Сташків. – К. : Знання, 2007. – 567 с.

